

ANTROPOLOGICZNE I AKSJOLOGICZNE ZNACZENIE SPORTÓW W ZMIENIAJĄCYM SIĘ ŚWIECIE

Współczesna rzeczywistość społeczno-kulturowa określana bywa jako „post-nowoczesność” lub „płynna nowoczesność”. Znamionują ją istotne, obserwowalne w świecie zjawiska, takie jak płynność, niepewność, zmienność różnych dziedzin życia społecznego, polityki, relacji władzy, ekonomii, kultury etc. Świat ulega dynamicznym, dalekosiężnym zmianom społeczno-kulturowym – wcześniejsze struktury społeczne, relacje międzyludzkie, sieci zależności i wpływów, kategorie czasu i przestrzeni ulegają „roztopieniu”, nie pozwalając jednostce na trwałe „zakotwiczenie” w danym miejscu. Niespotykana wcześniej mobilność, wtórne „koczownictwo”, ciągle przemieszczanie się ludzi w różnych celach zdają się zagrażać wcześniejszym gwarantom stabilności, takim jak państwo narodowe, terytorium, lokalność, tożsamość etc.¹ W tym „płynnym” świecie jednostki ludzkie realizują swoje „płynne życie”, które, zdaniem Zygmunta Baumana, upływają na niemal ciągłej konsumpcji, zmianach, nabywaniu, ale przede wszystkim pozbywaniu się przedmiotów, wartości, a nawet osób, które „straciły ważność”. Wszyscy „płyniemy” w fali zmieniających się trendów, mód. Liczy się terażniejszość – tu i teraz należy mnożyć swoje przyjemności, cały czas starając się nie wypaść z globalnego pędu i nie trafić na śmietnik, stając się człowiekiem „na przemiał”². Tę rzeczywistość, pozbawioną utopijnych projektów „ładu” i „sprawiedliwości społecznej” z poprzedniej epoki, Bauman nazywa „antyutopia”³. Do tej, mającej wiele wspólnego z rzeczywistością, choć chyba nadmiernie pesymistycznej wizji, można jeszcze dodać coraz częstsze pragnienie „unowocześniania” świata i życia przez coraz to nowsze gadżety oraz zagrożenie uniformizacją kulturową, w której globalizacyjny „walec kulturowy” „wyrównuje” różnice i czyni ludzi takimi samymi.

Podobna uniformizacja zaczęła zagrażać także światu sportu. Jego mediatyzacja sprawiła, że w telewizji można oglądać niewielką liczbę najpopularniejszych (bądź kreowanych na takie) dyscyplin sportowych, z ulegającą niezwyklej ekspansji nowoczesną piłką nożną na czele. Wbrew idealistycznym założeniom twórcy nowożytnych igrzysk olimpijskich Pierre’a de Coubertina (zawartej w maksymie „wszystkie sporty, wszystkie narody”) w programie tych największych zawodów sportowych na świecie

1 Z. Bauman (2006), *Płynna nowoczesność*, Kraków, ss. 6-25.

2 Z. Bauman (2007), *Płynne życie*, Kraków, ss. 5-26; Tenże (2004), *Życie na przemiał*, Kraków.

3 Z. Bauman (2006), *dz. cyt.*, Kraków, s. 26.

znajdują się do dziś przede wszystkim dyscypliny sportowe zachodniej proweniencji. Różnorodność jest tutaj niewielka. Ponadto, sport stał się wielkim biznesem, gałęzią przemysłu, rozrywki, sfery usług i finansów. Jest to spektakl, który, poza cechami formalnymi (takimi jak kreowanie sztucznego świata gry, opartego o reguły, zamkniętą przestrzeń i czas, dobrowolność udziału – choć nie zawsze – etc.), łączącymi go jeszcze ze światem gier i zabaw⁴, traci powoli swój status sportu, będąc coraz bardziej gałęzią, dającego ogromne zarobki wielu ludziom, przemysłu i biznesu. Najpopularniejsza na świecie dyscyplina sportu, piłka nożna, bywa już określana jako „postfutbol”, który „jest wszystkim, a dopiero na samym końcu meczem piłkarskim”⁵. To określenie zdaje się dotyczyć także innych, popularnych dyscyplin sportu. Sport przestaje przypominać nie tylko tradycyjne formy gier i zabaw, kształtowane przez stulecia ludzkiej kultury ludycznej, ale nawet swoje nowożytnie formy, formowane w XIX wieku, zwłaszcza w Anglii. Zwrócił na to uwagę Jerzy Nowocień. Jego zdaniem: „sport nowożytny był początkowo traktowany wyłącznie amatorsko, jego istotą była spontaniczna aktywność ruchowa, doznawana przyjemność z jego uprawiania oraz satysfakcja ze współzawodnictwa. (...) Współczesny sport, zwłaszcza na przełomie XX i XXI wieku diametralnie zmienił oblicze. Jest on dziś odzwierciedleniem rzeczywistości, w nim, jak w lustrze odbijają się problemy polityczne, społeczne, ekonomiczne itd.”⁶.

Tak jak rzeczywistość współczesnego świata określa się czasem mianem postnowoczesności, tak współczesny sport, nazywany dotąd „nowoczesnym”, zaczyna kierować się w stronę zjawiska, które nazwałbym „postsportem”. Pojęcie to może jednak określać jedynie ten rodzaj czy typ sportu, który opisuje wspomniany Nowocień – podlegający prawom wolnego rynku, systemowi monetarnemu, wpływom mediów, polityki i interesów ludzkich, sport zawodowy. Inaczej rzecz ma się z tradycyjnymi, wciąż w dużej mierze amatorskimi formami kultury fizycznej, dla których spontaniczna aktywność, oparta o szacunek dla współuczestników, ideę *fair play*, przyjemność czerpaną z wysiłku czy chęć kultywowania zbiorowej tożsamości kulturowej przez sporty i gry, jest wciąż typowa i ponownie odkrywana, zarówno na poziomie naukowym, jak i społecznym.

Sporty tradycyjne określane są jako „współzawodnictwo fizyczne, o początkach sięgających epoki przedindustrialnej, tak plebejskich jak rycerskich”⁷. Tego typu formy kultury fizycznej także podlegały zmianom. Zdaniem Pere Lavegi, gry i sporty tradycyjne stanowiły często system otwarty, który w toku swojej historii zmieniał się, pod wpływem zmiennych kontekstów kulturowych danego środowiska, w którym dana gra czy sport się rozwijały, adaptując się do tych zmian, ulegając transformacjom, zmieniając swoje znaczenia kulturowe⁸. Dawniej lokalne, amatorskie, ludowe, dzisiaj niektóre

4 W rozumieniu klasycznej teorii gier i zabaw Johana Huizingi i Rogera Caillois.

5 M. Czubaj, J. Drozda, J. Myszkowski (2012), *Postfutbol. Antropologia piłki nożnej*, Gdańsk, s. 21.

6 J. Nowocień (2005), *Zasada fair play w opiniach uczniów, studentów i trenerów*. W: Z. Dziubiński [red.], *Sport jako kulturowa rzeczywistość*, Warszawa, ss. 334-335.

7 W. Lipoński (2004), *Rochwist i palant*, s. 33.

8 P. Lavega (1998), *Les jeux et sports traditionnels en Espagne*. W: J.J. Barreau, G. Jaouen [red.], *Les jeux populaires. Eclipse et renaissance*, Morlaix.

z nich zmierzają w stronę mediatyzacji, globalizacji, komercjalizacji etc. Wiele z nich wciąż jednak pozostaje lokalnymi elementami tradycji i tożsamości zbiorowej licznych społeczności ludzkich na całym świecie.

Celem tej pracy jest zwrócenie uwagi na znaczenie sportów tradycyjnych w omawianym kontekście zmieniającego się dynamicznie świata. Tego typu formy kultury fizycznej są ponownie doceniane i popularyzowane na całym świecie. Można postawić tu hipotezę, że dzieje się tak wskutek uświadomienia sobie, iż w świecie dynamicznych zmian społecznych i zagrożeń związanych ze skutkami procesu globalizacji, uniformizacją, niepewnością etc. ich antropologiczne i aksjologiczne znaczenie dla człowieka i całych społeczności czyni z nich wartościowe elementy kultury w dzisiejszym świecie. W celu weryfikacji postawionej wyżej hipotezy należy odpowiedzieć na pytanie, na czym polega antropologiczne i aksjologiczne znaczenie sportów tradycyjnych dla kondycji współczesnego człowieka i całych społeczności w postnowoczesnym świecie.

Antropologiczna koncepcja człowieka a sporty tradycyjne

Antropologia jest w najszerszym ujęciu nauką o człowieku. Jeśli przyjmiemy jej filozoficzne rozumienie, wówczas możemy ją rozumieć jako naukę o miejscu człowieka w świecie, jego kondycji i sensie istnienia. Przyjmuje się różne, antropologiczne koncepcje człowieka. W kontekście sportu szczególnego znaczenia nabiera ujmowanie człowieka jako wolnego, świadomego, godnego bytu osobowego, zdolnego do decydowania o sobie i wyborze wartości i sposobów życia. Taką postawę, której jednym z najważniejszych orędowników był papież Jan Paweł II, zwiemy personalizmem. „Antropologia Karola Wojtyły – Jana Pawła II ujmuje człowieka jako osobę. Człowiek w ramach swojego życia wewnętrznego chce wyrazić siebie, pragnie się zrealizować, zdobywa własne nastawienie wobec otaczającej go rzeczywistości, wchodzi w kontakt z wartościami, które poznaje, przeżywa i przyjmuje do realizacji bądź odrzuca”⁹

Sport bowiem oferuje człowiekowi szeroki wybór różnych możliwości jego postrzegania, praktykowania i traktowania, czyniąc jego wybór wolnym. Ponadto, dzięki samemu uprawianiu sportu czy też braniu udziału w regularnej, rekreacyjnej aktywności ruchowej, człowiek wchodzi w świat tzw. „kultury ruchu”, której znaczenie wykracza daleko poza użyteczne motywacje (np. zwiększenia własnej sprawności fizycznej, zapobiegania negatywnym konsekwencjom sedenteryjnego trybu życia etc., choć i one są bardzo ważne). Uczestnik sportu jest tu traktowany jako podmiot. „Sportowiec nie jest biologicznym robotem kierowanym przez trenera, lecz myślącą osobą zdolną do oceny i wolnego wyboru wartości specyficznych dla świata ludzkiego – na czele z prawdą i dobrem”¹⁰

9 K. Zieliński (2001), *Wychowanie fizyczne w perspektywie aksjologicznej i antropologicznej*. W: Z. Dziubiński [red.], *Aksjologia sportu*, Warszawa, s. 142.

10 S. Kowalczyk (2005), Sport w świetle personalistycznej koncepcji kultury. W: Z. Dziubiński [red.], *Sport jako kulturowa rzeczywistość*, Warszawa, s. 57.

Sporty typu tradycyjnego, ze względu na swoją charakterystykę (lokalność, przywiązanie do środowiska naturalnego, mała bądź żadna rola zawodowstwa, wartości kulturowo-tradycyjne, mniejsza rola rywalizacji, dostępność dla wszystkich, wątki rytualne etc.), wydają się być szczególnie wartościowe dla współczesnego człowieka w omawianym kontekście. Jeśli bowiem ma on decydować o sobie, być wolnym, nastawionym na godność i pokojowe współistnienie z innymi ludźmi, musi odpowiednio wybierać i traktować swoją własną aktywność fizyczną. O ile zawodowe i wyczynowe uprawianie sportu przynosi oczywiste korzyści wielu jednostkom i całym społecznościom, o tyle udział w sportach tradycyjnych daje możliwość autentycznego spotkania z drugim człowiekiem, tak ważnego dialogu, tolerancji i wymiany międzykulturowej. To, co szczególnie istotne w sportach typu tradycyjnego, to niewysuwanie się na pierwszy plan zacieklej rywalizacji podszytej motywacjami ekonomicznymi, czasem politycznymi etc., jak ma to często miejsce w sporcie zawodowym. Zamiast tego aktywny udział w tego typu sportach spełnia szereg istotnych funkcji – zdrowotnych, społeczno-integracyjnych, kulturowych, etycznych czy estetycznych. Przykładowo, dostępny dla wszystkich chętnych udział w światowych igrzyskach sportów tradycyjnych daje możliwość odczucia na każdym kroku atmosfery przyjaźni, wymiany międzykulturowej i tak ważnej w dzisiejszym świecie celebracji międzykulturowości – cieszenia się różnicami, „dziwienia się innością” i wzajemnego szacunku wobec siebie. Z pewnością sporty tradycyjne nie są „lekiem na całe zło”, ale wykazują silniejsze tendencje do realizacji wielu wartości, które są ponownie niezwykle potrzebne w XXI wieku na całym świecie.

Aksjologia sportów tradycyjnych

To, co niezwykle istotne dla kondycji współczesnego człowieka, to wartości, które może i powinien on sobie przyswoić i realizować w celu pokojowej egzystencji w międzykulturowym świecie, a także w celu prowadzenia satysfakcjonującego życia jako jednostka. Zdaniem Jerzego Kosiewicza wartościowanie jest w zasadzie nieodzownym mechanizmem zarówno w nauce, jak i w życiu. Stworzenie odpowiedniego systemu wartości w różnych dziedzinach życia społecznego jest zatem niezwykle potrzebne. Dotyczy to także szeroko rozumianej kultury fizycznej¹¹. Pośród wielu różnych dziedzin kultury bowiem to właśnie kultura fizyczna stanowi istotne miejsce, w którym człowiek może realizować przyjmowane przez siebie wartości. Jak pisał papież Jan Paweł II: „Sport jest z pewnością jednym z ważnych zjawisk, zdolnym przekazywać bardzo głębokie wartości językiem powszechnie zrozumiałym”¹². Aksjologia sportu jest niezwykle ważna dla jego istoty, funkcjonowania i przyszłości, ponieważ „sport bez aksjologii byłby jedynie manifestacją ciała, biologicznej siły, sprytu, „chytrości rozumu”, przebiegłości, prymitywnego brutalizmu. Jeżeli zaś aktywność sportową rozpatrujemy

11 J. Kosiewicz (2001), *Kultura fizyczna w perspektywie aksjologicznej*. W: Z. Dziubiński [red.], *Aksjologia sportu*, Warszawa, ss. 60-65.

12 Jan Paweł II (2001), *Wielki sportowy jubileusz roku 2000*. W: Z. Dziubiński [red.], *Aksjologia sportu*, Warszawa, s. 21.

w perspektywie humanistyczno-personalistycznej, to staje się ona okazją do transmisji wartości ponadwitalnych”¹³.

Niezwykle ważne jest jednak przy tym, żeby człowiek dobrze rozumiał potencjał kultury fizycznej, w tym sportu, i wybierał takie jego formy, które pozwolą mu na realizację wartości, uznanych przez niego za istotne jednostkowo i społecznie. „Sport bowiem – zauważył ponownie Jan Paweł II – może być nośnikiem wzniosłych ideałów humanistycznych i duchowych, jeśli jest praktykowany w duchu pełnego poszanowania reguł; ale może także sprzeniewierzać się swoim prawdziwym celom, jeśli służy obcym interesom, które lekceważą centralną rolę człowieka”¹⁴.

Sporty i gry typu tradycyjnego same w sobie stanowią wartość niejako autoteliczną. Pomagają także w realizacji istotnych wartości heterotelicznych, takich jak zdrowotne, etyczne, ludyczne i wiele innych.

Wartości zdrowotne a sporty tradycyjne

Sporty typu tradycyjnego, regularnie praktykowane, przynoszą korzystne rezultaty zdrowotne. Udowodniono, że niektóre z nich mają pozytywny wpływ na takie właściwości fizyczne jak siła, koordynacja wzrokowo-ruchowa, równowaga i inne¹⁵. Co równie ważne, wpływają one także na tzw. zdrowie społeczne (*social health*). Przyczyniają się bowiem do konsolidacji zbiorowej tożsamości kulturowej wielu społeczności, będąc transmitterem wartości, które we współczesnym świecie wcale nie przestały pełnić istotnej roli (jak choćby tradycja, tożsamość zbiorowa etc.). Jak zauważyli badacze, wszystkie społeczności ludzkie chcą istnieć i starają się zachować swoją tożsamość kolektywną. Pomagają im w tym, między innymi, sporty i gry tradycyjne. „Znaczenie tych aktywności zabawowych jest coraz bardziej doceniane przez badaczy, którzy ukazują, że gry mają ogromną zdolność do rozwijania energii potrzebnej do tworzenia jednostkowych i zbiorowych tożsamości (...). Ponadto, praktykowanie gier tradycyjnych przez osoby dorosłe, odbywa się zazwyczaj w harmonii z naturalną przestrzenią”¹⁶.

Na całym świecie wzrasta znaczenie tradycyjnych form kultury fizycznej, które ponownie wprowadza się do zajęć szkolnych, odbywanych na świeżym powietrzu. Przykładem jest tu Akademia Sportu w duńskim Gerlev i szkoła podstawowa w pobliskim Slagelse. Przeprowadza się tam zajęcia dla dzieci i dorosłych, z wykorzystaniem tradycyjnych zabaw i gier. Jak twierdzą duńscy instruktorzy, tego typu zajęcia mają korzystny wpływ na społeczny rozwój dzieci (uczą je współpracy w grupie, odpowiedzialności, tolerancji etc.) a jednocześnie dają szansę na aktywne spędzenie czasu, nawet w warunkach zimowych, co z pewnością korzystnie wpływa na właściwości fizyczne ich organizmów¹⁷.

13 S. Kowalczyk, dz. cyt., s. 58.

14 Jan Paweł II, dz. cyt., s. 21.

15 M. Bronikowska, M. Bronikowski, N. Schott (2001), You think you are too old to play? Playing games and aging, *Human Movement*, nr 1, s. 29.

16 G. Jaouen (2009), The institutional environment of adult traditional games and social health. W: G. Jaouen, P. Lavega, C. de la Villa [red.], *Traditional games and social health*, Asociacion Cultural la Tanguilla, Aranda de Duero, s. 41.

17 Informacja własna, na podstawie osobistego pobytu w Gerlev i Slagelse (27.11-01.12.2012 r.).

Aktywny udział w tego typu zabawach, grach i sportach wpływa zatem pozytywnie na szeroko rozumiane zdrowie człowieka i całych społeczności.

Etyczne znaczenie tradycyjnych sportów

Etyka towarzyszyła sportowi od czasów co najmniej starożytnych. Etyczno-religijne wartości towarzyszyły igrzyskom starożytnej Grecji, choć, jak podkreślają niektórzy badacze, „wypaczenia” typowe dla nowoczesnego sportu widowiskowego były już znane także Grekom¹⁸. Następnie, w toku barwnej historii sportu, jego wymiar etyczny odgrywał często istotną rolę (etos rycerski, dokumenty zabraniające gry w piłkę ze względu na zbyt dużą jej brutalność i... nakazujące uprawianie sportu po niedzielnym nabożeństwie, wywodząca się z kultury celtyckiej idea „fair play”, głęboko filozoficzny i etyczny w swoich założeniach olimpizm Pierre’a de Coubertina etc.). Dzisiaj zagadnienia etyczne stanowią istotną część namysłu nad współczesnym sportem, z uwagi na jego różnorodność i hołdowanie nieraz przeciwstawnym ideałom (komercjalizacja a świętość igrzysk olimpijskich, sport wyczynowy a idea amatorskości etc.). Jak pisze Zbigniew Dziubiński „Sport dopomina się refleksji aksjologicznej, a szczególnie zaś refleksji w zakresie wartości etycznych. Wynika to zarówno z jego genezy jak też i faktu, że ma on być (i w dużym zakresie jest), według coubertinowskich ideałów, szkołą przygotowania do życia, miejscem doskonalenia sportowców i kształtowania szlachetnych postaw”¹⁹. Józef Lipiec jest zdania, że mimo zagrożeń powodujących etyczną dekadencję współczesnego sportu, ma on szansę na odnowę, którą mógłby być w XXI wieku „heroiczny neocoubertinizm”²⁰.

Należy zauważyć, że w tym kontekście szczególną wartość stanowią sporty tradycyjne. W ich przypadku bowiem wartości etyczne, takie jak przyjaźń, solidarność, pokój, dialog międzykulturowy etc., nadal pełnią istotną rolę. Podczas takich imprez, jak wymienione już wyżej Światowe Igrzyska Sportów Tradycyjnych, widać to najlepiej. Wiele federacji sportów tradycyjnych propaguje tego typu sporty i gry, ponieważ udział w nich niesie ze sobą możliwość uczestnictwa w aktywności ruchowej, a także identyfikacji z lokalnymi bohaterami zawodów organizowanych w tych sportach, co pozytywnie wpływa na zbiorową identyfikację i jednocześnie na bardziej pokojową koegzystencję między społecznościami. Przykładem są zawody organizowane przez Międzynarodową Federację Zapasów Celtyckich (*FILC*) dla różnych narodów celtyckich, Igrzyska Europejskie mające łączyć narody we wzajemnym zrozumieniu i braterstwie i wiele innych. Organizowany w Poznaniu Międzynarodowy Przegląd Folkloru *Integracje* już samą nazwą ukazuje swoje wiodące przesłanie, a jego nieodłącznym elementem jest turniej w pierścieniówkę.

18 E. Kałamacka (2001), Duchowe i materialne wartości sportu. W: Z. Dziubiński [red.], *Aksjologia sportu*, Warszawa, ss. 334-336.

19 Z. Dziubiński (2001), Prolegomena etyki sportu. W: Z. Dziubiński [red.], *Aksjologia sportu*, Warszawa, s. 127.

20 J. Lipiec (2000), Sport między przeszłością XX wieku a przyszłością XXI wieku. W: Z. Dziubiński [red.], *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, Warszawa, s. 111.

Utopią byłoby twierdzić, że tradycyjne formy kultury fizycznej mogą w wyobraźalnej przyszłości stanowić „lekarstwo” na wszystkie konflikty toczące się nadal na naszej planecie. Tym niemniej mają one korzystny wpływ na etyczną wartość sportu, która nie została całkowicie zatracona we współczesnym świecie.

Kulturowe znaczenie zabawy a sporty tradycyjne

Zabawa, jako kategoria kulturowa, stała się istotną wartością w dzisiejszym świecie, zwłaszcza od czasów przełomowej pracy holenderskiego badacza Johana Huizingi, który przyznał jej wręcz dziejowe pierwszeństwo nad kulturą i wskazał na to, jak wiele formalnych cech zabawy można odnaleźć w innych dziedzinach życia²¹. Znaczenie zabawy jest szczególnie widoczne w czasach, w których ludzkość żyje w świecie mechanicznych wynalazków, „betonowej dżungli”, powszechnej technicyzacji etc. Jak zauważyło wielu badaczy, miejsce dla zabawy powstało zwłaszcza w czasach współczesnych w związku z relatywnym skróceniem godzin przeznaczanych na pracę i pojawieniem się kategorii „czasu wolnego”, który wymagał odpowiedniego zagospodarowania. W to miejsce weszła zabawa i jej podsystem, czyli sport²², wypełniając niejako lukę między przemysłową a postnowoczesną erą dziejów ludzkości²³. Szeroko rozumianą, hedonistyczną potrzebę zabawy i sportu zapewnia szeroki wachlarz różnego rodzaju usług. Wiele z nich niesie ze sobą jednak szereg zagrożeń, ponieważ oferuje Baumanowskiemu konsumentowi zabawy typu „linx” według klasyfikacji Rogera Cailloisa²⁴. Są to rozrywki wywołujące chwilowe oszołomienie, mające jednak czasem negatywne, nieraz nieodwracalne skutki.

Inaczej jest często z tradycyjnymi formami kultury fizycznej, stanowiącymi ciekawy element aktywnej rekreacji i rozwijającej się turystyki kulturowej²⁵. Dzięki swojemu silnemu „substratowi” kulturowemu i mniejszemu nastawieniu na rywalizację dają możliwość autentycznej zabawy, wzbogacanej o walory kulturowe, etyczne czy społeczne. Uczestnicząc w sportach i grach tradycyjnych, stanowiących ciekawe elementy kulturowych fiest, takich jak baskijskie *Aste Nagusia* czy szkockie *Highland Games*, można aktywnie spędzić czas, angażując się w dobrze rozumianą zabawę w gronie rodzinnym, towarzyskim, a nawet międzykulturowym, z mniejszą obawą o czyhające w innych formach rozrywki negatywne skutki. Oczywiście tego typu formy sportów i gier nie są jedyną, godną uwagi formą zabawy. Z pewnością jednak dzisiejszy *homo ludens* – człowiek zabawy może się w nich realizować w ciekawy i wartościowy sposób.

21 J. Huizinga (2007/1938/), *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*, Warszawa.

22 Według niemieckiej badaczki Gertude Pfister, sport może być uznany za podsystem zabawy.

23 J. Lipiec (1999), *Filozofia olimpizmu*, Warszawa, ss. 74-76.

24 R. Caillois (1997), *Gry i ludzie*, Warszawa.

25 B. Prabucki (2012), Traditional Sports as an Attractive Form of Physical Recreation and Cultural Tourism. W: W. Siwiński, B. Pluta [red.], *Teoria i metodyka rekreacji ruchowej w świetle aktualnych badań (Theory and Methodology of Physical Recreation in the Light of Current Research)*, Poznań, ss. 191-208.

Podsumowanie

Dzisiejsza rzeczywistość społeczno-kulturowa jest kształtowana z jednej strony przez opisane we wstępnej części pracy tendencje, takie jak niepewność, zmienność wartości, autorytetów, postaw, chwiejność tożsamości itp. Zmienia się także współczesny sport zawodowy, „nowoczesny”, ewoluując w stronę kategorii „postsportu”, mającej coraz więcej wspólnego z biznesem, sferą rozrywki, usług, ekonomią i polityką niż ze sportem *sensu stricto*.

Z drugiej jednak strony, z uwagi na to, że powyższe zmiany nie pozostały bez aktywnej reakcji ze strony różnych społeczności ludzkich, zarówno na mikro, mezo, jak i na makropoziomie, obserwuje się ponowny zwrot tych grup ludzkich w stronę doceniania własnej tradycji, etniczności, kultury, poszukiwania tożsamości²⁶.

W takim świecie żyje człowiek. Jego kondycja, sens istnienia, znaczenie rozwijanej przez niego kultury, pielęgnowanie tożsamości zbiorowej, dziedzictwa i jego poszczególnych elementów zależy od odpowiednio przyjętej antropologii człowieka (w sensie filozoficznym) i aksjologii. Dotyczy to także poruszanego w tej pracy zagadnienia antropologii i aksjologii sportu, a zwłaszcza jego ponownie docenianych form tradycyjnych. Jeśli antropologiczna koncepcja człowieka powinna być oparta na personalistycznym spojrzeniu na niego jako godną, świadomą i wolną jednostkę, która w dodatku chce realizować odpowiednie wartości (aksjologia), to potrzeba takich elementów w jego życiu, które mu na to pozwolą. Jednym z nich są sporty typu tradycyjnego.

Antropologia i aksjologia sportu ukazują, że poprzez sporty tradycyjne można realizować szereg wartości, takich jak zdrowotne (także w zakresie zdrowia społecznego), etyczne, ludyczne i wiele innych. Należy podkreślić jeszcze raz, że sport nie jest lekiem na całe zło. Jak wynika jednak z moich dotychczasowych badań, zwłaszcza jego formy tradycyjne mogą pozytywnie przyczynić się w dostrzegalnej przyszłości do poprawy kondycji człowieka, jego personalistycznie rozumianego, godnego, wolnego wewnątrz i zewnątrz życia w świecie globalnym oraz realizowania istotnych wartości i potrzeb.

26 M. Castells (2009), *Siła tożsamości*, Warszawa.